

**МОНГОЛ УЛСЫН ЭРҮҮГИЙН ХУУЛЬД ОРСОН
ЗАРИМ НЭМЭЛТ ӨӨРЧЛӨЛТ
INCLUDED IN THE CRIMINAL LAW OF MONGOLIA
SOME ADDITIONAL CHANGES**

Д.Бямбахүү
ДХИС-ийн Цагдаагийн сургуулийн
ЦЭЗТ-ийн ахлах багш, цагдаагийн
дэд хурандаа
D. Byambakhau
Senior teacher of police Law department,
Police school of University of Internal Affairs,

Хураангуй. Энэхүү өгүүлэлд Монгол Улсын 2015 оны Эрүүгийн хуульд 2017 оноос хойш өнөөдрийг хүртэл хугацаанд гарсан хуулийн давхардал хийдэл, зөрчлийг арилгах, эрүүгийн хариуцлагын төрөл хэмжээг тогтоох, эрүүгийн хууль тогтоомжийг нэг мөр ойлгож хэрэглэх, өөр хооронд нь нийцүүлэх талаар авч үзсэн болно.

Abstract. In this article, the 2015 Criminal Law of Mongolia has been discussed since 2017 to eliminate the duplication of laws and violations, to determine the types of criminal liability, to understand and apply the criminal laws in one line, and to harmonize them with each other.

Түлхүүр үг. Эрүүгийн хууль, нэмэлт өөрчлөлт, харьцуулалт
Key word. Criminal Law, amendment, comparison

Үндсэн хэсэг. Монгол Улсын Эрүүгийн хуулийн шинэчилсэн найруулга нь 30 бүлэг, 287 зүйлтэй. 2015 оны Эрүүгийн хуульд гэмт хэргийн тухай ойлголтыг “Энэ хуулийн тусгай ангид заасан нийгэмд аюултай гэм буруутай үйлдэл, эс үйлдэхүйг гэмт хэрэгт тооцно” гэж хуульчилсан байна.

Монгол Улсын 2015 оны Эрүүгийн хуульд 2017 оноос хойш өнөөдрийг хүртэл хуулийн давхардал хийдэл, зөрчлийг арилгах, эрүүгийн хариуцлагын төрөл хэмжээг тогтоох, эрх мэдэл, албан тушаалын байдлаа урвуулан ашиглах гэмт хэргийн үндсэн болон хүндрүүлэх бүрэлдэхүүн нь адил хэмжээний ял хариуцлага оногдуулахаар заасан байгааг ялгамжтай байхаар өөрчлөх, зарим гэмт хэргийг шинээр нэмж хуульчлах, авлигын гэмт хэргээр ял шийтгэгдсэн ялтанг хорих ялаас хугацаанаас нь өмнө суллахгүй байх, бага насны хүүхдийг алах, бага насны хүүхдийг хүчиндэх, согтууруулах ундаа, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодис хэрэглэсэн этгээд тээврийн хэрэгсэл жолоодсон, эсхүл зохих журмын дагуу шалгуулахаас зайлсхийсэн болон согтуугаар тээврийн хэрэгсэл жолоодож хүний эрүүл мэндэд хохирол учруулсан, амь насыг нь хохироосон үйлдэлд хүлээлгэх хариуцлагыг чангатгах хэрэгцээ шаардлагыг үндэслэн Эрүүгийн хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хуулиар 26 удаа нэмэлт өөрчлөлт орсон байна.

2017 оноос 2023 оны хооронд 2015 оны шинэчилэн найруулсан Эрүүгийн хуулийн¹ Ерөнхий болон тусгай ангийн зүйл хэсэгт 1-5 удаа нэмэлт өөрчлөлт орсон байна. Үүнийг хуульд өөрчлөлт орсон оноор жагсаавал:

¹ Эрүүгийн хууль 2015 он

2017 онд Хуулийн давхардал хийдэл, зөрчлийг арилгах, эрүүгийн хариуцлагын төрөл хэмжээг тогтоох зорилгоор Эрүүгийн хуулийн бүлэг тус бүрд өөрчлөлт орсон.²

2018 онд Эрүүгийн хуулийн 8 дугаар бүлгийн зарим зүйл хэсэгт өөрчлөлт орсон, мөн хуулийн 15 дугаар бүлэгт “Хүний цус, эд, эд эрхтэнийг шаардлага хангаагүй нөхцөлд бэлтгэх, шилжүүлэн суулгах” гэмт хэрэг, 29 дүгээр бүлэгт “Үйл олноор хөнөөх зэвсэг дэлгэрүүлэхийг санхүүжүүлэх” гэмт хэргийг нэмж хуульчилсан.³

2019 онд Эрүүгийн хуулийн 20, 29 дүгээр бүлэгт заасан гэмт хэргийн зарим зүйл хэсгийг өөрчилөн найруулсан,⁴

2020 онд Эрүүгийн хуулийн 29 дүгээр бүлэгт заасан зарим гэмт хэргийн гарчиг болон энэ бүлгийн зарим зүйл хэсгийг өөрчлөн найруулсан,⁵

2021 онд Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх, чөлөөлөх үндэслэл журам болон Эрүүгийн хуулийн 13, 16, 18, 21 дүгээр бүлгийн зарим зүйл хэсгийг өөрчлөн найруулсан, 24.10 дугаар зүйлд Гентек нөөц, генетик нөөцтэй холбоотой мэдлэгийг хууль бусаар ашиглах гэмт хэргийг нэмж хуульчилсан, Эрүүгийн хуулийн 26 дугаар бүлгийг өөрчлөн найруулсан,⁶

2022 онд Гэмт хэргийн хөөн хэлэлцэх хугацаа, торгох ялын хэмжээ, хорих ял оногдуулахгүйгээр тэнсэж үүрэг хүлээлгэх, эрх хязгаарлах албадлагын арга хэмжээ хэрэглэхтэй холбоотой зарим зүйл хэсэгт өөрчлөлт оруулсан, Эрүүгийн хуулийн 25 дугаар бүлэгт “Эрдэнэсийн сангийн үндсэн санг хууль бусаар зарцуулах” гэмт хэргийг нэмж хуульчилсан, Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэгт оногдуулах ялыг хүндрүүлсэн.⁷

2023 онд Эрүүгийн хуулийн 10, 12, 21, 27 дугаар бүлгүүдэд нэмэлт өөрчлөлт орсон бөгөөд уг өөрчлөлтөөр бага насны хүүхдийн эсрэг үйлдэгдсэн гэмт хэргийн хөөн хэлэлцэх хугацаа тоолохыг зогсоож, хохирогчийг арван найман насанд хүрсний дараа тоолж эхлэх, эрүүгийн хэрэгт оногдуулах ялыг хүндрүүлэн өөрчлөлт оруулжээ.⁸

Монгол Улсын Их Хурлаас 2020 оны 01 дүгээр сарын 10-ны өдөр Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан. Хуулийн агуулга Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.2 дахь хэсэгт “Хуулийн давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгах зорилгоор хэд хэдэн хуульд нэгэн зэрэг өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг Засгийн газар санаачлан боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж болно.”⁹ Энэ тохиолдолд өөрчлөлт оруулж байгаа хууль тус бүрд үзэл баримтлалыг тодорхойлох шаардлагагүй” гэж заасны дагуу хуулийн давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгах зорилгоор Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулах дараахь хууль зүйн болон практик шаардлага тулгарсан байна.

Монгол Улсын Их Хурлын 2017 оны 05 дугаар сарын 18-ны өдрийн 34 дүгээр тогтоолын Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Эрүүгийн хууль, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийг баталсантай холбогдуулан хууль хоорондын давхардал, зөрчлийг арилгах үүднээс холбогдох хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасан журмын дагуу боловсруулж Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх” арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхийг Монгол Улсын Засгийн газарт даалгаснаас гадна Монгол Улсын Засгийн

² Эрүүгийн хууль /Шинэчилсэн найруулгад өөрчлөлт оруулах тухай/ 2017

³ Эрүүгийн хууль /Шинэчилсэн найруулгад өөрчлөлт оруулах тухай/ 2018

⁴ Эрүүгийн хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хууль 2019

⁵ Эрүүгийн хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хууль 2020

⁶ Эрүүгийн хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хууль 2021

⁷ Эрүүгийн хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хууль 2022

⁸ Эрүүгийн хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хууль 2023

⁹ Хууль тогтоомжийн тухай хууль

газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 5.1-д “Тогтвортой, хариуцлагатай улс төрийн соёлыг төлөвшүүлж, хүчтэй, чадамжтай, хууль дээдэлсэн төрт ёсыг бэхжүүлэх зарчмыг баримтална” гэж, 5.3-т “Хууль заавал хэрэгждэг, хүн бүрд эрх тэгш, алагчлалгүй, шударга үйлчилдэг, итгэл хүлээсэн хүний эрхийн мэдрэмжтэй, шударга ёсны засаглалыг бэхжүүлэх зарчмыг баримтална.” гэж, 5.1.3-т “Төрийн бодлогын залгамж чанарыг хадгалах хүрээнд салбар бүрд батлагдан хэрэгжиж буй бодлогын уялдаа холбоог хангаж, боловсронгуй болгон үргэлжлүүлнэ.” гэж, 5.2.11-д “Хууль, эрх зүйн актуудын давхардал, зөрчилтэй заалтуудыг илрүүлэх, арилгах,...” гэж, 5.4.1-д “Хуулийн байгууллагуудын үйл ажиллагааг ил тод, нээлттэй болгож, иргэдэд чирэгдэлгүй, ялгаваргүй, тэгш, шударгаар үйлчлэх эрх зүйн орчинг цогцоор нь бүрдүүлнэ.” гэж¹⁰ тус тус заасан байна.

Монгол Улсын Их Хурлаас шинээр аливаа хууль хэлэлцэн батлах бүрт тухайн хуулиар зохицуулсан хориглосон, үүрэг болгосон хэм хэмжээг зөрчсөн үйлдлийг шинээр зөрчилд тооцон Зөрчлийн тухай хуулийн тусгай ангид тусгах эсэх асуудлыг тухай бүрт шийдвэрлэх хэрэгцээ шаардлага үүсэх бөгөөд зарим тохиолдолд үүнтэй уялдуулан Эрүүгийн хуульд өөрчлөлт оруулах, Эрүүгийн хууль тогтоомжийг практикт хэрэгжихүйц байх нөхцөлийг хангах шаардлага тулгарсан. Тухайлбал: гэмт хэрэг, зөрчлийн хөөн хэлэлцэх хугацааг тоолох зохицуулалтыг уялдуулах, зарим зөрчилтэй уялдуулан гэмт хэргийн шинжийг өөрчлөн найруулах хэрэгцээ, шаардлага үүссэн.

Монгол Улсын Их Хурлаас 2002 оны 01 дүгээр сарын 03-ны өдөр баталсан Эрүүгийн хуулийн шинэчилсэн найруулгад мал хулгайлах гэмт хэргийг өмчлөх эрхийн эсрэг бусад төрлийн гэмт хэрэгтэй адилтган үзэж, ижил хэлбэрийн хариуцлага хүлээлгэхээр тусгасан бол 2015 оны 12 дугаар сарын 03-ны өдөр баталсан Эрүүгийн хуулийн шинэчилсэн найруулгад бусдын малыг хулгайлан иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад эд хөрөнгийн хохирол учруулах гэмт хэргийг “Хулгайлах” гэмт хэргээс ялган ойлгож, “Мал хулгайлах” 17.12 дугаар зүйлийг шинээр нэмсэн.

2017 оны 5 дугаар сарын 11-ний өдрийн хуулиар уг зүйлд өөрчлөлт оруулсан. Хохирлын хэмжээ 17.12 дугаар зүйлийн 2 дахь тайлбарт заасан хэмжээ буюу хорин дөрвөн бог, эсвэл найман бодод хүрээгүй тохиолдолд хүндрүүлж үзэх нөхцөл байдлаар ял шийтгэх боломжгүй, түүнчлэн мал хулгайлах гэмт хэргийг хоёр, түүнээс олон хүн санаатай нэгдэж, урьдчилан үгсэн тохиролцон бүлэглэж үйлдсэн бол хүндрүүлж үзэх заалтыг хуульд нэмж тусгах шаардлага үүссэн. Дээрх практик болон эрх зүйн үндэслэл, шаардлагын үүднээс 17.12 дугаар зүйлийн 2 дугаар тайлбар дахь “олон тооны мал”-ын шалгуур тоон үзүүлэлтийг зохистой хэмжээнд хүртэл бууруулан тогтоож, хохирогчид учирсан хохирлыг бодитоор тооцон гэмт хэрэг үйлдэгчдэд ял, шийтгэл хүлээлгэх нь зүйд нийцэх юм гэж хууль санаачлагч үзжээ.

Хуулийн 17.12 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт зааснаар, цөөн тооны мал хулгайлсан этгээдэд оногдуулах ял, шийтгэл нь хоёр зуун дөчин цагаас долоон зуун хорин цаг хүртэл хугацаагаар нийтэд тустай ажил хийлгэх, эсхүл зургаан сараас таван жил хүртэл хугацаагаар зорчих эрхийг хязгаарлах, эсхүл зургаан сараас таван жил хүртэл хугацаагаар хорих зэрэг хувилбартай байсан. Шүүхийн практикаас харахад дээрх зүйлийн дагуу цөөн тооны мал хулгайлсан этгээдэд хорихоос өөр төрлийн буюу нийтэд тустай хөдөлмөр эрхлэх шийтгэл хүлээлгэх нь түгээмэл бөгөөд ялын энэ төрлөөр шийтгэгдсэн гэмт этгээдүүдийн дийлэнх нь малчинд учруулсан хохирлоо нөхөн төлөлгүй, гэм буруугаа хүлээн зөвшөөрөхгүй өнгөрөх, малаа алдсан иргэд хохирч үлдэх асуудал практикт гарч

¹⁰ Монгол Улсын Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр

байна.

Хорихоос өөр төрлийн ял шийтгэж байгаа тохиолдолд Эрүүгийн хуулийн 6.7 дугаар зүйлийн дагуу гэмт этгээд ял хөнгөрүүлэх зорилгоор гэм буруугаа хүлээн зөвшөөрч, хохирол барагдуулах нөхцөл хангагдахгүй байсан байна. Энэ хуулиар дараах онцлог өөрчлөлт орсон байна. Үүнд: Гэмт хэргийг хөөн хэлэлцэх хугацаа тоолох зохицуулалтыг зөрчлийн хугацаа тоолох зохицуулалттай уялдуулж, улмаар зарим гэмт хэрэг хөөн хэлэлцэх хугацаа тоолох зохицуулалтыг боловсронгуй болгохоор өөрчилсөн.

Гэмт хэргийн хохирол, хор уршгийн ойлголтын хуульд уялдаа холбоотой байхаар зохицуулсан. Эрх хасах, хорих зэрэг зарим ялын хэмжээтэй холбоотой зохицуулалтын зөрчлийг арилгасан. Шүүхийн практикт хуулийг хэрэглэхтэй холбоотой гарч байгаа хүндрэлийг шийдвэрлэх зорилгоор хэд хэдэн гэмт хэрэг үйлдсэн хүнд ял оногдуулах, үргэлжилсэн гэмт хэргийн зохицуулалтыг практикт нэг мөр хэрэгжихүйц байдлаар нарийвчлан тусгасан.

Эрүүгийн хуулийн ерөнхий ангид заасан зарим төрлийн албадлагын арга хэмжээг практикт хэрэглэхтэй холбогдуулан зохицуулалтыг боловсронгуй болгосон. Түүнчлэн Эрүүгийн хуулийн тусгай ангид заасан зарим гэмт хэрэгт оногдуулах ялыг ерөнхий анги болон тусгай ангид заасан бусад ялтай уялдуулах, зарим гэмт хэрэгт оногдуулах ялыг чангатгах зэрэг зохицуулалтыг тусгасан. Тухайлбал Эрүүгийн хуулийн 17.12 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан мал хулгайлсан этгээдэд оногдуулах ял шийтгэлээс “нийтэд тустай ажил хийлгэх” хувилбарыг хассан, мал хулгайлах гэмт хэргийн хүндрүүлэх нөхцөлийг илүү тодорхой болгож ялыг ялгамжтай оногдуулах эрх зүйн үндэслэлийг тогтоосон.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 24 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 4.4.7-д “Эрүүгийн хууль тогтоомжийн эрх зүйн шинэчлэлийг гүнзгийрүүлж, гэмт хэрэг, зөрчилтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх тогтолцоо, бодлого, арга барицыг боловсронгуй болгоно”¹¹ гэж; Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 12 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-ийн 77-д “Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг Засгийн газраас санаачлан боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлнэ”¹² гэж, Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолоор баталсан “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ын Зургаа дахь хэсгийн “Төрийн бүтээмжийн сэргэлт”-ийн 6.5-д “Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэгт оногдуулах ялын бодлогыг чангатгана.”¹³ гэж тусгасны дагуу Монгол Улсад авлигатай тэмцэх эрх зүйн орчин зохих түвшинд бүрдсэн боловч Авлигын индексийн үзүүлэлт огцом буурч байгаа нь авлигатай тэмцэх тогтолцооны үр нөлөөг дээшлүүлэх, Эрүүгийн хуулийн 22 дугаар бүлэгт заасан гэмт хэрэгт оногдуулах ялын бодлогыг чангатгах Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулах дараахь хууль зүйн болон практик шаардлага тулгарсан байна.¹⁴

Тухайлбал: Хуулиар халдашгүй байдлыг баталгаажуулсан /УИХ-ын гишүүн/ албан

¹¹ Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр, түүнийг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө

¹² Монгол Улсын их хурлын 2021 оны 12 дугаар тогтоолоор баталсан Эрүүгийн хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл

¹³ Монгол Улсын их хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолоор баталсан “Шинэ сэргэлтийн бодлого” хэрэгжүүлэх эхний үе шат үйл ажиллагааны хөтөлбөр

¹⁴ www.Parliament.mn //Эрүүгийн хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн үзэл баримтлал

тушаалтны бүрэн эрхийг эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан түдгэлзүүлээгүй бол гэмт хэргийг хөөн хэлэлцэх хугацааг зогсоож, бүрэн эрх дуусгавар болсны дараа тоолж эхлэх, ...Сэжигтэн мөрдөн шалгах ажиллагаанаас оргон зайлсан бол гэмт хэргийг хөөн хэлэлцэх хугацаа тоолохыг оргон зайлсан өдрөөс эхлэн зогсоож уг этгээд баригдсан, эсхүл хэргээ өөрөө илчилж ирсэн өдрөөс эхлэн яллагдагчаар татах хүртэл хөөн хэлэлцэх хугацааг сэргээн тоолох, ...гэмт хэрэг үйлдэж олсон хөрөнгө, орлогыг гэмт хэргийг хөөн хэлэлцэх хугацаа дууссанаас үл хамааран шүүхийн шийдвэрээр хурааж улсын орлого болгохоор гэмт хэргийн хөөн хэлэлцэх хугацаанд нэмэлт өөрчлөлт оруулж улмаар авилга албан тушаалыг гэмт хэрэгт оногдуулах ялыг чангатган зорчих эрхийг хязгаарлах болон хорих ял оногдуулахаар хуульчилсан.

Мөн Монгол Улсын Их Хурлаас 2023 оны 12 дугаар сарын 07-ны өдөр Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 24 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 4.4.7-д “Эрүүгийн хууль тогтоомжийн эрх зүйн шинэчлэлийг гүнзгийрүүлж, гэмт хэрэг, зөрчилтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх тогтолцоо, бодлого, арга барилыг боловсронгуй болгоно”¹⁵ гэж Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулжээ.

Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 12 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-ийн 77-д “...нийгмийн хор аюул, үйлдэгдэж байгаа арга, хэлбэрээс хамаарч зарим гэмт хэрэг үйлдсэн хүн, хуулийн этгээдэд оногдуулах эрүүгийн хариуцлагыг оновчтой болгох зорилгоор Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг Засгийн газраас санаачлан боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлнэ.” гэж тусгасны дагуу Эрүүгийн хуулийн 10.1 дүгээр зүйл, 12.1 дүгээр зүйл, 27.10 дугаар зүйлүүдэд заасан гэмт хэрэгт оногдуулах ялын бодлогыг чангатгах Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулах дараахь хууль зүйн болон практик шаардлага тулгарсан байна.¹⁶

Тухайлбал: Хууль тогтоогчоос Хүнийг алах гэмт хэргийн халдлагад өртөж нас барсан хохирогчдын тоо өссөн, ихэвчлэн бага насны хүүхдийг биеэ хамгаалж чадахгүй, бага насны хүүхэд гэдгийг мэдсээр байж, өөр гэмт хэргийг нуун далдлах зорилгоор гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэж амь насыг нь хөнөөсөн, гэмт этгээд үйлдсэн гэмт хэргээ нуун далдлах, гэмт хэргийн ул мөрөө баллах зорилгоор хохирогч бага насны хүүхдийг алсан тохиолдол цөөнгүй бүртгэгдсэн нь бага насны хүүхдийг алах гэмт хэрэгт оногдуулах ял хариуцлагыг чангатгах бодлого шаардлагатай болсон.

Мөн хүчиндэх гэмт хэргийн гаралт нэмэгдэж гэмт хэргийн улмаас хүүхэд, тэр дундаа бага насны хүүхэд хохирох явдал буурахгүй байгаа нь хүчиндэх гэмт хэрэгт оногдуулах ялын бодлогыг чангатгах, хөөн хэлэлцэх хугацааг суртасгах шаардлагатай болсон. Мөрдөн шалгах ажиллагааны нууцыг задруулах асуудал нэмэгдэж, энэ нь хүний эрх, эрх чөлөөнд халдах, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд сөргөөр нөлөөлөх нөхцөл байдал үүсэхэд хүргээд шалтгааны улмаас хэрэг шалган шийдвэрлэх ажиллагаанд саад учруулсан үйлдэлд оногдуулах ялыг чангаруулах шаардлагатай болжээ. Түүнчлэн согтуугаар тээврийн хэрэгсэл жолоодох зөрчил өссөн нь энэ төрлийн зөрчил, гэмт хэрэгт хүлээлгэх хариуцлага хангалтгүй зэргээс шалтгаалан тоон үзүүлэлт буурахгүй байгаа

¹⁵ Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 24 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр

¹⁶ Эрүүгийн хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн үзэл баримтлал parliament.mn

үндэслэлээр согтууруулах ундаа, мансууруулах эм, сэтгэгдэл нөлөөт бодис хэрэглэсэн этгээд тээврийн хэрэгсэл жолоодсон, эсхүл зохих журмын дагуу шалгуулахаас зайлсхийсэн болон согтуугаар тээврийн хэрэгсэл жолоодож хүний эрүүл мэндэд хохирол учруулсан, амь насыг нь хохироосон үйлдэлд хүлээлгэх хариуцлагыг чангатгах, Авлигатай тэмцэх бодлогын хүрээнд Эрүүгийн хуулийн “Хорин хоёрдугаар” бүлэгт заасан авлигын гэмт хэргээр ял шийтгэгдсэн ялтныг хорих ялаас хугацаанаас нь өмнө суллахгүй байх асуудал тулгарч бйгаа зэрэг хэрэгцээ, шаардлагыг үндэслэн Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулан Улсын хурлаар хэлэлцэн баталжээ. Тухайлбал: Эрүүгийн хуулийн Ерөнхий ангийн 1.10 дугаар зүйлийн 10 дахь хэсэгт “Энэ хуулийн 12.1 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэг, 12.3 дугаар зүйлийн 2.1, 3.2 дахь заалт, 13.1 дүгээр зүйлийн 2.1 дэх заалтад заасан гэмт хэргийг хөөн хэлэлцэх хугацаа тоолохыг зогсоож, хохирогчийг арван найман насанд хүрсний дараа тоолж эхэлнэ.” гэж өөрөөр хэлбэл хүүхдийн эсрэг үйлдэгдэж байгаа гэмт хэргийн хөөн хэлэлцэх хугацааг зогсоож, хохирогчийг арван найман насанд хүрсний дараа тоолж эхлэхээр нэмэлт өөрчлөлт оруулсан. Мөн дээрх гэмт хэрэгт оногдуулах ялыг чангатган хуульчилсан байна

Эдүгээ дэлхий дахиныг хамарсан даяарчлалын үйл явц хууль зүйн салбарыг тойрч гараагүй бөгөөд түүний үр дагавар, нөлөө нь үндэсний хууль тогтоомжид тусгалаа олсоор байна.¹⁷ Хууль санаачлагчаас хуульд өөрчлөлт оруулахдаа судалгааг дутмаг хийдэг, ялын интервал хэт өндөр зэргээс шалтгаалан зарим талаар шүүх хуулийг нэг мөр хэрэглэхэд бэрхшээл учирч байна.

Дүгнэлт. Өнөөдрийн хүчин төгөлдөр үйлчилж буй Эрүүгийн хуульд цахимаар үйлдэгдэж байгаа залилан мэхлэх гэмт хэргийн, харъяалалын талаар эрх зүйн зохицуулалт тодорхой бус учир тухайн заалтуудыг практикт нэг мөр хэрэгжүүлэхийн тулд үндэслэл бүхий судалгаа, эрүүгийн хуулийн зарчимд нийцүүлэн нэмэлт, өөрчлөлт оруулах зайлшгүй шаардлага тулгарч байна. Хууль бол эрх зүйн хэм хэмжээний акт бөгөөд бүх нийт заавал дагаж мөрдөхөөр төрөөс батлан гаргасан дээд хүчин чадал бүхий баримт бичиг байдаг. Тиймээс ч хуулийн заалт бүх хүнд ойлгомжтой, тодорхой байх ёстой гэсэн зарчим бий. Мөн хуулийн зарчим нэг мөр хэрэгжих нь тухайн хуулийг зөв хэрэглэх эхний шалгуур нь болдог гэж дүгнэж болохоор байна.

Санал. Дээрх бүхнээс үндэслэн дараах саналуудыг дэвшүүлж байна. Үүнд:

1..2015 оны Эрүүгийн хуульд гэмт хэргийг хөнгөн, хүнд гэж 2 ангилсан нь учир дутагдалтай учир өөрчлөх буюу гэмт хэргийн бүрэлдэхүүний онолын үндэслэл бүхий судалгаа хийж гэмт хэргийн ангилалыг өөрчлөх талаар санал гаргах

2..Гэмт хэрэгт ял онооход хөнгөрүүлэх, хүндрүүлэх нөхцөл байдлыг хэрхэн тооцож, үнэлэх талаар аргачилсан зөвлөмж гаргах,

3..Ерөнхий ангийн хувьд хуульчилсан зарчмын томоохон өөрчлөлтүүдийг хадгалж, цаашид тогтвортой барих бодлого баримтлах */Эрх зүйн хэм хэмжээний нөхцөл, үндэслэл, заалт, журмууд нь хоорондоо логик зүй тогтлоор холбогдон тэнцвэржиж, хийдэлгүй зөрчилгүй уялдан хуульчлагдсан байх, нөгөө талдаа зарчим алдагдсан заалтуудыг эргэн харж засаж залруулах нэмэлт өөрчлөлт оруулах хуулийг нэг мөр хэрэгжүүлэх/*

¹⁷ Харьцуулсан эрх зүй Д.Баярсайхан 2012

¹⁷ Монгол Улсын Эрүүгийн эрх зүйн удиртгал Г.Эрдэнэбат, Ж.Эрдэнэбулган УБ 2004

Ашигласан материал

1. . Legalinfo.mn. Монгол Усын Эрүүгийн хууль.
2. . Харьцуулсан эрх зүй Д.Баярсайхан УБ 2012.
3. . Монгол Улсын Эрүүгийн эрх зүйн удиртгал Г.Эрдэнэбат, Ж.Эрдэнэбулган УБ 2004.
4. . Монгол Улсын эрүүгийн эрх зүйн онол С.Жанцан УБ 2009.
5. . Хүний эрх хамгаалагчдад зориулсан хууль тогтоомжийн эмхэтгэл гарын авлага УБ 2023.
6. . Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 24 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр.
7. . Эрүүгийн хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн үзэл баримтлал parliament.mn.
8. . Монгол Улсын их хурлын 2021 оны 12 дугаар тогтоолоор баталсан Эрүүгийн хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл.
9. . Монгол Улсын их хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолоор баталсан “Шинэ сэргэлтийн бодлого” хэрэгжүүлэх эхний үе шат үйл ажиллагааны хөтөлбөр.